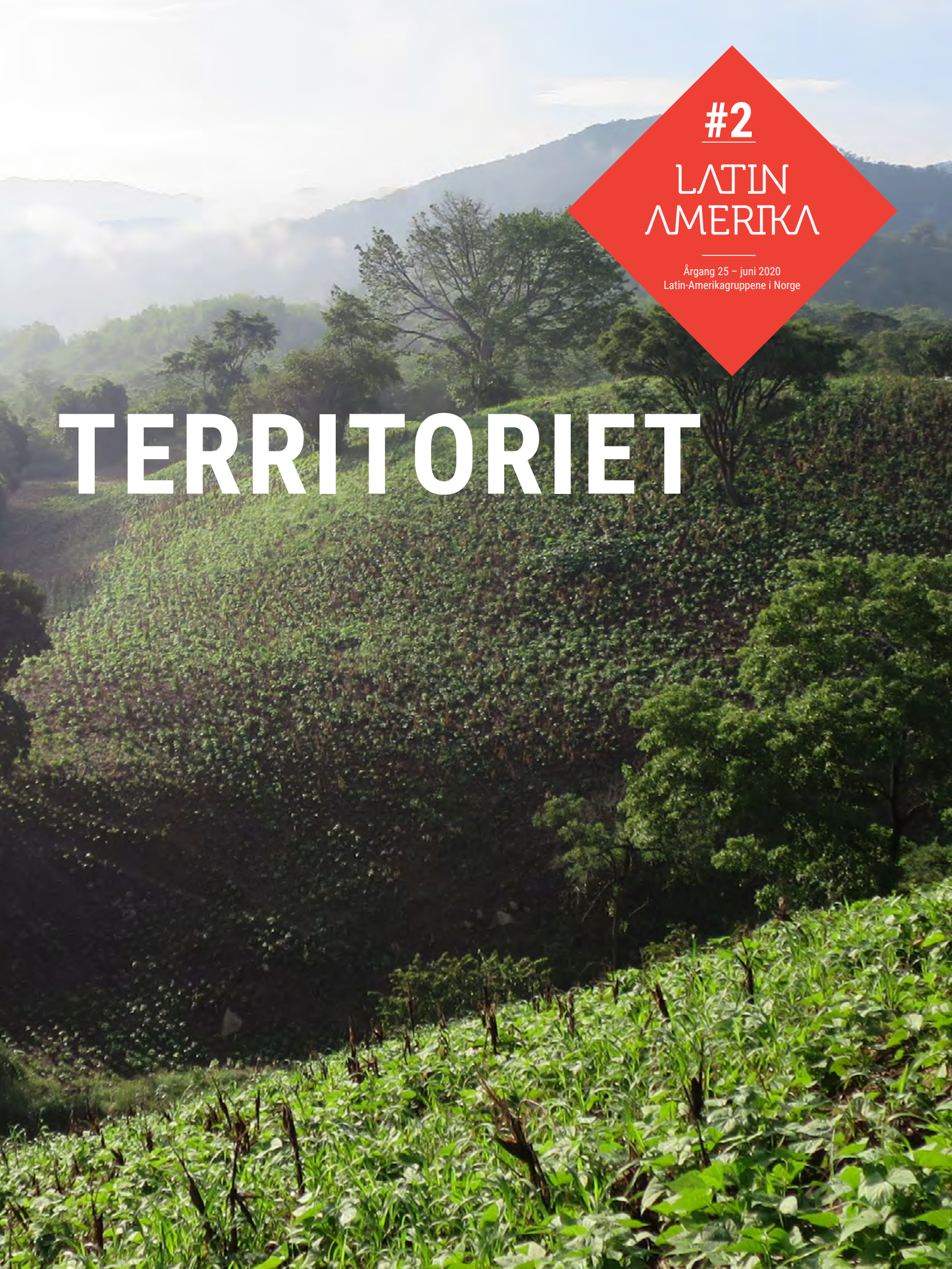

#2

LATIN
AMERIKA

Årgang 25 – juni 2020
Latin-Amerikagruppene i Norge

TERRITORIET

LATIN AMERIKA

#2 – juni 2020
Årgang 25
Løssalgspri: 70,-

Utgiver:
Latin-Amerikagruppene i Norge
Kolstadgata 1
0652 Oslo

[latin-amerikagruppene.no/
publikasjoner/tidsskrift](http://latin-amerikagruppene.no/publikasjoner/tidsskrift)

Skribenter og bidragsytere:

Ane Bermudez
Ariel Arango Prada
Ariel Sosa
Astrid Fadnes
Brigada Digna Rabia
Dan Tore Jørgensen
Daniel Viglietti
Eirin Sundby
Elen Ravna
Elise Øksnes Fjordbakk
Elise Hammari
Eva Lise Robertsen
Frøya Torvik
Ida Smestad
Ingrid Fadnes
Karoline Garnes
Katrinn Kinn
Kristina Vatland
Laura Langa Martinez
Lilli Blomberg
Manuel Tzoc
María Everarda Tista de León
Marianna de Almeida
Debelian
Marianne Gulli
Marie Lindberg
Matilde Clemetsen
Nicole Becerra Vivanco
Nina Schjander Luhr
Olav C. Torgersen
Sara Alvarez Medrano
Viljar Eidsvik
Åsa Paaske Gulbrandsen

Redaksjon:

Diego Marin Rios
Jørgen Narvestad Anda
Lars Christian Moen
Nicole Becerra Vivanco
Olav Torgersen
Ragnhild Holtan
Viljar Eidsvik
Brigada Digna Rabia

INNHOOLD

Territoriet for dummies	3
Hvem sitt land er Sapmie?	4
Kampen om jorda - bildeserie	6
Kroppen som det første territoriet	14
Flere verdener, et plurivers	18
At jorda tilhører oss og ikke den som har mest	20
Naturressursene tilhører folket	22
Kystkamp og kystkultur	24
En norsk byjentes tanker om territorium	26
Kampen for å bevare egen kulturarv og vevetradisjon	28
Et lappeteppe av solidaritet	32
Milonga de andar lejos - dikt	35
Med kunsten mot undertrykking	36
Vitnesbyrd fra María Everarda Tista de León	38
Máxima - filmomtale	39
Hvordan bidra til LAGs kunstprosjekt?	40

Forsidefoto:

Ja til livet, nei til gruva! Fra La Puya i Guatemala.

Foto: Kristina Vatland

Vil du skrive for oss?

Har du en ide til en artikkel, bildeserie eller et tema vi bør ta opp? Vi tar gjerne imot reportasjer, kulturanbefalinger, kommentarer, debattinnlegg og andre ting med Latin-Amerikatemata.

TERRITORIET FOR DUMMIES

Hva tenker du på når du hører ordet «territoriet»? Hva betyr territoriet for deg?

Tekst: Brigada Digna Rabia, solidaritetsbrigade i Guatemala og Mexico, høst 2019 og redaksjonen

Mange tenker på jord eller land, som med den latinske rota «terra» er en sentral del av ordet. Andre vil tenke på et avgrensede område, kanskje kontrollert av en nasjonalstat, noe en finner igjen i mange definisjoner av moderne stater. Andre veit kanskje ikke hva de skal si, for begrepet er ikke så mye brukt på norsk. I Latin-Amerika derimot, er territoriet et viktig politisk og organisatorisk begrep, særlig for urfolk og småbønder. Imidlertid med en ganske annerledes forståelse enn den knytta til staten og et strengt avgrensede landområde.

På solidaritetsbrigade i Guatemala og Mexico høsten 2019 møtte vi i Brigada Digna Rabia blant andre organiserte urfolk og småbønder. Deres kamper for å få leveverdige liv på, av og med sine omgivelser, bunner i en djupere forståelse av territoriet eller området de kommer fra. Å være en defensor(a) del territorio, en forsvarer av territoriet, handler i hovedsak om å kjempe for kollektive rettigheter knytta til et område, med fellesgoder som skog, dyrkbar jord og reint vann. Det handler om retten til å beskytte kunnskap, språk, spiritualitet og tradisjoner som har blitt og blir til gjennom å sameksistere som mennesker med jorda, planter og dyr i flere generasjoner. Forsvaret om territoriet er en kamp om å høre til, og det er en kamp ikke bare for en sjøl, men også for dem som kommer etter.

Grensene til et territorium er ikke absolute, hverken i tid eller rom. Ulike territorier kan overlappe hverandre, og i utgangspunktet trenger ikke noen gi fra seg sitt territorium for at andre skal ha sitt. Slik utfordrer denne forståelsen hvordan vi tenker på grenser, både som konkret oppstyking av land- og havområder, som grenser mellom generasjoner, mellom mennesker og andre livsformer, og skillet mellom den materielle verdenen og en mindre håndfast verden av ideer, kunnskap og spiritualitet.

Denne helhetlige forståelsen av territoriet utfordrer også grunnprinsipper i det kapitalistiske økonomiske systemet, som privat eiendomsrett og utnyttelse av naturressurser (les: fellesgoder) for profitt som går til få hender. Storkapitalen, representert av multinasjonale selskaper, men også statlige «utviklingsprosjekter», ødelegger alternative levemåter basert på mer langsiktige og helhetlige forhold til naturen, fordi disse ikke er «effektive» i et system som skal skape mest mulig profitt på kortest mulig tid. Jord utarmes, elver forurennes, skoger hogges ned, mennesker og dyr utnyttes, og kunnskap og historier knytta til territorier røskes opp – alt må ofres på produktivitets alter. Dette skjer i Latin-Amerika, men også i Norge, og rundt om i verden.

Noe av det viktigste vi lærte på brigade var å se likheter mellom kampene folk kjemper i Latin-Amerika og de som kjempe her hjemme. Urfolk, bønder og fiskere har også i Norge i lange tider levd av og med naturen på måter som ikke går overens med hvordan vi i dag organiserer økonomien vår. Krav om effektivitet, «utvikling» og økonomisk vekst trumfer fokuset på langsiktig sameksistens som preger småskala bruk av jorda og havet. Både statlig politikk og deltakelse på internasjonale markeder gjør det vanskelig for småbønder å drive smått og basert på norske ressurser, lokale kystfiskere blir pressa ut av store trålere, og reindriftssamer kan ikke lenger drive med dette når beiteområdene stykkes opp av hyttefelt, vindmøllerparker eller gruveprosjekter, for å nevne noe. Inspirert av den helhetlige forståelsen av territoriet som latinamerikanske aktivister uttrykker i sine kamper mot kapitalistiske og ødeleggende prosjekter, har vi reflektert mye rundt fellestrekkene i utfordringene bønder, fiskere og urfolk møter også i Norge.

Vi er overbeviste om at vi står sterkere sammen, og tror at samtaler rundt begrepet territorium kan løfte frem hvordan folk som lever og har levd nært knytta til jorda, havet, skogene og fjellene, møter lignende utfordringer. For å ta vare på kunnskapen, historiene, språkene, og alt som lever, nå og i lang tid framover, trenger vi solidaritet og samarbeid på tvers av territorier.

HVEM SITT LAND ER SAEPMIE?

Erna Solberg, Kong Olav og den norske skolen forteller oss om en avsluttet fornorskning. Men hvor reell er egentlig denne påstanden?

Tekst: Elen Ravna, leder i Noereh, samisk ungdomsorganisasjon

I 2017 var det 100 år siden det første samiske landsmøtet i Tråante (Trondheim). Jubileet ble feiret med en storslagen markering som hyllet samisk samhold, identitet og stolthet. Statsminister Erna Solberg var også tilstede under åpningen av jubileet, og fortalte da om en hard fornorskningstid som lå bak oss. Etter Alta-aksjonen og ved åpningen av Saemiedigkie (Sametinget) beklaget Kong Olav for all den urett som var påført samene. Med disse ordene annonserte kongen avslutningen av overgrepene mot det samiske folk.

Alta-saken var en solid oppvekker på hva som angikk samenes rettigheter for hele nasjonen. I etterkant av Alta-saken ble det også iverksatt flere tiltak for å godtgjøre over 100 år med aktiv assimileringspolitikk utøvd av det norske samfunnet mot det samiske folket og kulturen, også kalt fornorskning. Et viktig tiltak var å ratifisere ILO 169. Som første land i verden ratifiserte Norge ILO-konvensjonen 169 om urfolks rettigheter i 1990. To år tidligere fikk vi Grunnlovens §108, eller Sameparagrafen, som i dag lyder slik:

«Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at den samiske folkegruppa kan tryggje og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv».

Med andre ord ligger mye til rette for at vi

samer, på norsk side av Saepmie, skal få drive våre tradisjonelle næringer, utvikle vår kultur og få bruke våre språk. Vi skal være beskyttet mot nye overtramp. Det skal ikke skje en ny fornorskning. Vi skal styrkes som folk og vi skal overleve.

Grunnlovens §108 slår meg til stadighet som paradoks. Vårt land blir fortsatt tatt fra oss. Industri og kapitalisme, eller det grønne skiftet, er forlengelsen av fornorskningspolitikken som våre formødre måtte gå gjennom og måtte kjempe i mot. **Elsa Laula Renberg** var en av de som gikk foran for det første samepolitiske møtet vi feiret i 2017. I dag blir hennes land revet bort, bit for bit.

En av Elsa Laula Renbergs kampsaker var samenes rettigheter til våre land- og vannområder. Dette ble sett på som, og er, svært viktig for overlevelsen til samer. Dette vil bidra til å ivareta den levende kulturen. Under Alta-aksjonen kjempet samene og miljøbevegelser mot statlige inngrep i naturen. Aksjonen var viktig for bevaring av språk, landområder, samisk kultur og tradisjoner. Flere generasjoner har kjempet for alt det én setning i Grunnloven nå skal legge til rette for.

Den samiske reindrifta har, etter forsøket på å usynliggjøre oss, endt opp som et sterkt symbol på samisk kultur. Selv om det i dag

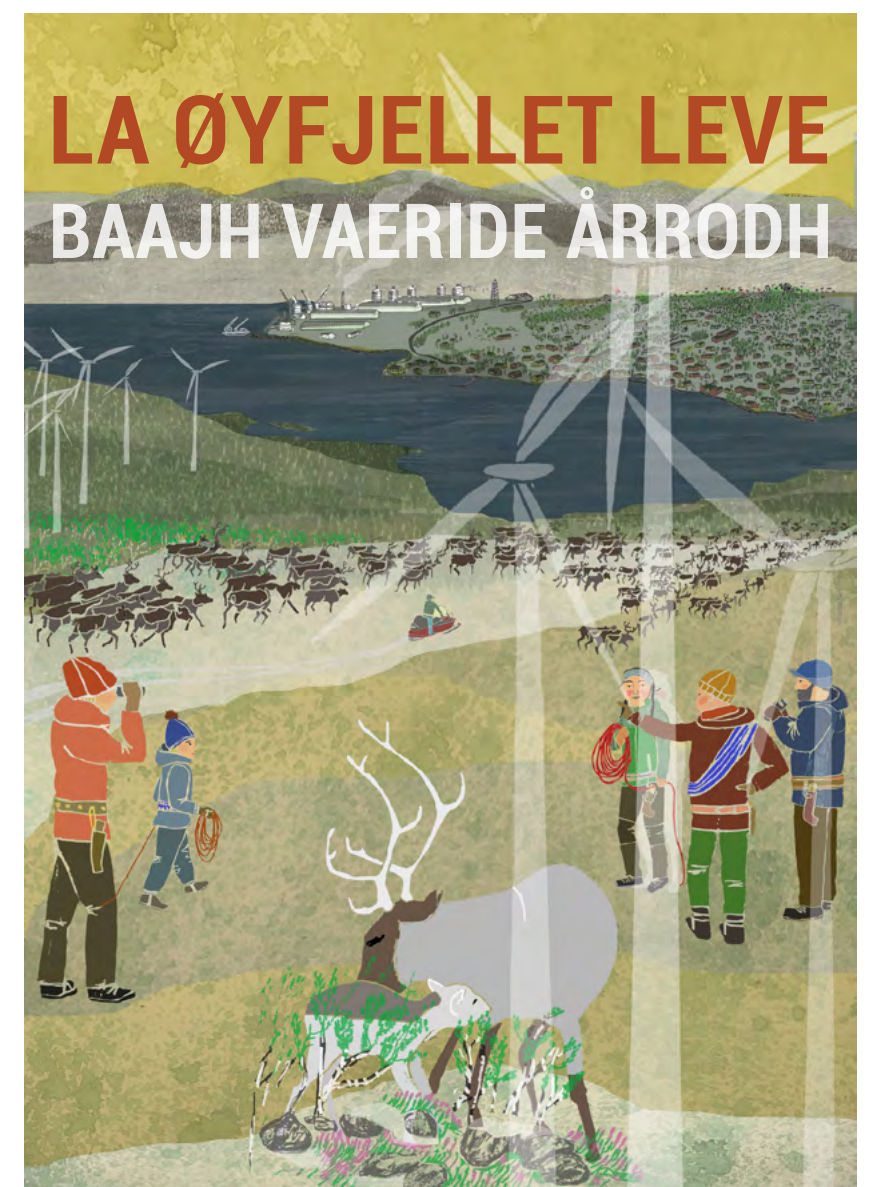
kun er rundt ti prosent av samer som har dette som næring, har den en sterk symboleffekt for den samiske befolkningen for øvrig. Reindrifta kom best ut av den hardeste fornorskninga. Mens blant annet kystbefolkningen gikk fra å være samer og kvener til å bli nordmenn på under en generasjon, forble reindriftssamene samer.

Det er nok i reindrifta vi finner tradisjoner, språk og kunnskaper best bevart. Du finner et levende og rikt språk med blant annet utallige ord og uttrykk, for eksempel for natur, som ikke kan oversettes. Du finner historier og tradisjoner som ikke ble tiet i hjel og ikke forsvant. Koftene ble ikke gjemt bort og de ble ikke brent. Derfor er fortsatt kampen for rettigheter til land og vann viktig. Vi trenger dette for å fortsette med tradisjonelle næringer og levestett. For å fortsette å bevare en del av kulturen. Det er ikke bare viktig for reindriftssamene, men for oss alle. I kampen for å ta tilbake det som forsvant, må vi også verne om det vi har.

I dag demonstrerer vi fortsatt og mange av oss har lenkene klare. Vi demonstrerer mot gruvedrift i Repparfjord, vindmølleparker på blant annet Øyfjellet og Storheia og vi kjemper mot hyttelandsbyer. Vi får beskjed om at en gruve i Kvalsund skal «redde verden». Vindmølleparker er nødvendig for utvikling. Et stort hyttefelt og turiststeder på Finnheia vil ta vare på den samiske kulturen. Om vi setter ned foten, da er vi i mot bærekraft og det grønne skiftet. Vi er i mot arbeidsplasser og vi er i mot lokalsamfunn. Bruk av «uberørt natur» skal redde oss fra verdens undergang. Den «uberørte naturen» er områder som samene har livnært seg i og av gjennom generasjoner.

Ifølge ILO-konvensjonen 169 skal det vernes om våre rettigheter og våre liv. Samtidig ser vi en helt annen praksis. Gang på gang ser vi at at profitt er viktigere enn minoritetenes rettigheter. Råvarene fra gruvene skal selges til el-bilprodusenter på den andre siden av jordkloden. Vindkraft skal selges til Europa. Hytter skal legges til rette for turisme. Noen tjener seg rike, mens vi står igjen som taperne. Dette kaller de grønn vekst. Eller er det grønn kolonialisme?

I Norge er vi samer stort sett i en minoritetsposisjon, også i Saepmie. Vi har lover og konvensjoner for å sikre våre rettigheter. Likevel kan det stilles spørsmål til hvordan disse blir tolket. Hvem har rett til å bestemme hvordan vi bevarer våre språk, hvordan sikrer vi vår mangfoldige kultur og hvordan utvikler vi vårt samfunnsliv? Vi har ingen reell makt i Saepmie. Vi eier ikke vårt land. Og kulturen vår? Den skal bare bevares om den kan vises i beste sendetid på NRK.

Motstanden mot vindmøller har økt i takt med flere konsesjoner til vindkraftutbygging i samisk reinbeiteområdet. Øyfjellet vindkraftverk ved Mosjøen i Nordland, ligger midt i flytteleien til Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt. Illustrasjon: Astrid Fadnes, (donasjon til aksjonsgruppa for bevaring av Øyfjellet).

BAKGRUNNSFAKTA

Alta-saken

Fra 1968 til 1982 foregikk det en politisk konflikt som har fått tilnavnet Alta-saken. Dette var en motstand mot den planlagte utbyggingen av et vannkraftverk i Alta-Kautokeinovassdraget som skulle demme opp den samiskspråklige bygda Máze i Indre Finnmark. På grunn av sterk lokal motstand ble Máze verna i 1973, men kampen mot utbygginga fortsatte videre. Denne utbyggingen ville blant annet påvirke den samiske reindrifta og biomangfoldet i elva. Alta-saken ble en massiv folkeaksjon som samlet samer og naturvernere. Det ble arrangert demonstrasjoner, sultestreik utenfor Stortinget og folk lenket seg på anleggsplassen i Stilla. <https://snl.no/Alta-saken>

Elsa Laula Renberg

Elsa Laula Renberg (1877-1931) var en samisk foregangskvinne som aktivt var med å samle det samiske folk. Renberg var blant annet leder i den første sameforeningen og hun stiftet Brurskankens samiske kvindeforening. Kvinneforeningen og Elsa Laula Renberg sto bak det første grenseoverskridende samiske landsmøte i 1917. Åpningen av møtet var 6. februar, som i dag er samenes nasjonaldag. https://snl.no/Elsa_Laula_Renberg

Saepmie/Sábme/Sápmi

Saepmie er definert som våre tradisjonelle områder. Det er her samene har holdt til lenge før det en gang fantes nasjonale grenser. Saepmie er et geografisk større område enn Norge og det strekker seg over fire land, fra Hedmark i sør til Kolahalvøya i nord.

Páez-Lagunen

Nevado del Huila er utløpet til elven Páez, som renner gjennom regionen som ligger nord for Cauca, ut i Páez-lagunen. I en høyde som er omgitt av økosystemet i Páramo, hvor vannet springer fra lav og steiner, kilde til liv og territorier i konflikt. Páramo, som produserer 70% av landets vann, er svært truet av gruvedrift, konsekvensene av klimaendringer, og landbruks- og husdyraktivitet. I tillegg ble dette stedet i lang tid, og selv nå, brukt i sammenstøt mellom hæren og bevæpnede grupper.

KAMPEN OM JORDA: EN BILDESERIE FRA COLOMBIA

Fotograf: Ariel Arango Prada

Uavhengig fotograf og dokumentarskaper. Medgrunnlegger av Entrelazando, omreisende produsent siden 2011. Hans arbeid har fokusert på kulturelle identitetsproblemer i afro- og urfolkssamfunn, kunstneriske og urbane uttrykk, konflikt og minne, hovedsakelig i Latin-Amerika.

Forfatter: Laura Langa Martinez

Forfatter og sosial- og kulturanthropolog ved Complutense University of Madrid (Spania). Hun er en del av det audiovisuelle produksjonsselskapet Entrelazando. Hennes arbeid fokuserer på å undersøke prosessene for overgangsrettferdighet og kulturelle identiteter, vold og minne.

Tekst oversatt av Nicole Becerra Vivanco.

Skog av vokspalmer

Et tykt lag av voks dekker stammen. De er det colombianske nasjonalembleet og har lenge har vært truet. De høyeste trærne var opptil 70 meter høye. Nasafolkets urfolksvakt beskytter territoriet i denne kommunen López i Tacueyo, i Nord-Cauca, fra avskoging der en av de største truslene er omgjøringen til inngjerding av dyr.

Gjenopprettelsen av et økosystem

På gården La Nevera, som ligger i kommunen Aguablanca i naturreservatet til urfolket i Toribío, bor en familie som i flere tiår har beskyttet og tatt vare på territoriet, til tross for at de er midt i mellom sammenstøtene mellom hæren og bevæpnede grupper. Deres tilstedeværelse har tillatt det som var en skog i Páramo, som senere ble brukt til inngjerdinger av husdyr, å vokse igjen og få tilbake det biologiske mangfoldet som fantes der. De gjenvunnede territoriene som tilhører urfolksvakten har i dag blitt et sted man kan ta imot lokalsamfunnet.

Frigjøring av Moder Jord

Etter regjeringens manglende overholdelse av 1991-avtalene, som inkluderte retur av visse forfedres territorier og diverse sosiale krav, tok urfolksbevegelsen over territoriene på en organisert måte. Blant dem var okkupasjonen av gården til keiserinnen Caloto. Der ble 21 personer fra Nasa-folket drept av paramilitære og medlemmer av det nasjonale politiet 16. desember 1991, på et møte der de hadde blitt innkalt for å diskutere sin tilstedeværelse på eiendommen. Tilbakeføringene av territoriet hadde begynt i 1971, og med oppstarten av Det regionale urfolksrådet i Cauca, CRIC, ble 120.000 hektar land tilbakeført og satt under beskyttelse. Noen av dem er fortsatt i prosessen med å legaliseres som kollektive landområder.

Etter ytterligere manglende overholdelse i 2014, ga man opp å forhandle med regjeringen for å gjenvinne sine forfedres territorier. I stedet starter man prosessen *Frigjøring av Moder Jord* som består av å gå inn i gårder - hovedsakelig av INCAUCA, et agro-industrielt selskap av Carlos Ardila Lulle, som produserer oppfinnsomme sukkerrørderivater, som etanol - kutte sukkerrørene for å hindre deres produksjon og så dyrke økologisk mat som deretter distribueres i lokalsamfunnet og samfunn som ligger i utkantene av nærliggende byer. I dag fortsetter urfolkssamfunnene i Nord-Cauca denne prosessen til tross for trusler, drap fra staten og de hundrevis av sårede som følge av angrepene fra den offentlige styrken.

Nasjonal samling for urfolksvakten, 11.-12.oktober, 2019

Med mottoet *Tejiendo Resistencias para la Vida*, Veving av motstand for livet, ble det innkalt til en samling som begynte med en marsj fra Palo til Toribío (Nord for Cauca). En marsj som fordømmer drapene som skjedde i august på to urfolksvakter på samme vei. Truslene er konstante, på grunn av tilstedeværelsen av lovlige og ulovlige bevæpnede grupper i deres territorier, og fører til drap på deres sosiale ledere, myndigheter og vakter. Det er derfor Nasa-folket har organisert seg rundt kampen om autonomi, territoriell kontroll, beskyttelse og forsvar av jorda. Urfolksvakten ble startet av forfedrene og er dannet på et frivillig grunnlag av barn, eldre, kvinner i lokalsamfunnet som kun med sin urfolksstav, laget av chonta, forsvarer retten til liv og territorie.

Minga

Minga er det felles arbeidet for det felles beste. I Jambaló, nord i Cauca, møtes samfunnet ofte ved behov. Denne gangen var minga for å fikse veiene. En feiring av livet til lokalsamfunnet som styrker enighet og territoriell autonomi og endte med en forsamling der samfunnsprosjekter ble diskutert.

Saakhelu

I flere tiår har Nasa-folket kjempet for å gjenopprette og dekolonisere sine forfedres praksis. En prosess for å rekonstruere det etniske og territorielle der ritualitet er grunnleggende. Et slikt ritual er Saakhelu Kiwe Kame, en fruktbarhetsseremoni og frøoppvåkningsseremoni som finner sted før såing. Der utveksling av frø og offer til åndene vil bringe med seg regntid og gode avlinger som vil gjøre det mulig å fortsette avlingen det kommende året. I disse ritualene danser lokalsamfunnet i timesvis mens de spiller fløyter og trommer. Det er en gest av takknemlighet og omsorg til territoriet for avlingen.

Tradisjonell kunnskap

Toribío-fjellene er hjem til et av stedene som er mest berørt av krigen. Beliggenheten gir tilgang til den colombianske Stillehavskysten. Luis Alberto, professor i Nasa Yuwe-språket, med sin sønn, vet viktigheten av å gjenvinne sin arv. Inntil nylig var Nasa Yuwe forbudt og å snakke det var grunn til hån og vold. Nå underviser han det på skolen og snakker det med sin sønn. Ved å videreføre språkkunnskapen bevarer man også familiens kunnskap om hvordan man tar vare på territoriet. Fordi det vi høster er hva våre eldste sådde, og nå sår vi slik at de som kommer etter, kan høste det og fortsette å så.

KROPPEN SOM DET FØRSTE TERRITORIET

KROPPSLIG UNDERTRYKKING OG KROPPSLIG FRIGJØRING

Det utøves et kontinuum av vold mot oss kvinner. Over våre kropper materialiserer ulike former for overlappende undertrykkelse seg: fordi vi er kvinner og fordi vi er urfolk.

Tekst: Sara Alvarez Medrano, Maya Ki'che'. Oversatt av Marianne Gulli.

Undertrykkelsene befestes gjennom tre akser. Den første er utnyttelsen av jorden og naturressursene. Denne undertrykkelsen er gjenstand for kontinuerlig konflikt. På en side har man synet på jorda og naturressursene som et middel for en «utvikling» som reduserer ressursene til et privilegium for noen få på bekostning av fellesskapets goder. På den andre siden har man urfolkenes syn, som hos flertallet bygger på et verdensbilde i respekt for livet der sameksistens med Moder Jord står i fokus.

Den andre aksen er ideen om den hvites overlegenhet og en raseklassifisering av kroppen: dersom man har mørkere hudfarge er man mindre verdt. Rasismen har slått rot i våre holdninger, adferd, språk, følelser og relasjoner. Den utvikler seg og tilpasser seg nye kontekster, men alltid med samme resultat: begrunnelsen av noens undertrykkelse av andre.

Den tredje aksen utøves direkte over kvinners kropper. Offentlig politikktutforming, økonomisk samhandling, og sosiale og religiøse normer fremmer verdier, lover og handlinger som begrenser vår frihet til å tenke selv og til å ta beslutninger over eget liv og kropp. Institusjoner som familien, skolen, kirken, helsevesenet og omsorgsrelasjonene er bygd opp rundt verdier der kvinners autonomi, seksualitet og

reproduksjon skal kontrolleres.

Kontroll over disse tre aksene har vært grunnleggende for å videreføre det undertrykkende systemet.

Konfliktene mange lokalsamfunn står overfor i Guatemala i dag er bare ett av mange bevis på dette. Deres verdenssyn som bygger på ideen om det gode liv, mangfold for fellesskapet og søken etter reell selvbestemmelse konfronteres med interessene til individer, familier og forretningspersoner som presser megaprojekter på lokalsamfunnene. Prosjekter som bryter våre kollektive rettigheter som kvinner og urfolk, og som ødelegger moder jord kun for å øke sin egen produksjon og fortjeneste.

Kvinner har alltid ført ulike strategier for å kreve sine rettigheter, respekt og deltakelse på alle samfunnsnivå. Anerkjennelsen og forståelsen av våre kropper som et element av makt og frigjøring er avgjørende. På samme måten som disse kroppene har vært akser for kontroll og undertrykkelse, har vi gjennom dem kunnet stå i mot kontinuumet av vold, rasisme, marginalisering og tapet av vår relasjon med Moder Jord. Disse kroppene som er merket av vår historie, er også kropper som gjennom sine stemmer, tanker, kamper, utfol-

delse og grenseoverskridende livsnytelse har skapt sprekker i det undertrykkende systemet.

Med utgangspunkt i min erfaring vil jeg nevne noen elementer som jeg tror er grunnleggende for kvinners frigjøring og selvbestemmelse.

1) Det er grunnleggende å gjenvinne bevissthet rundt våre kropper og vårt historiske minne, både det den har gjennomlevd og den kollektive bevisstheten arvet fra våre forfedre og formødre. Dette er på den ene siden minner om undertrykkelse og smerte, og på den andre siden minner om motstand og frigjøring. De kan fremstå som subjektive og usynlige, men i virkeligheten får de oss til å se historien med et kritisk blikk.

2) Vi må forstå kroppen vår ikke bare som et vesen gjennom hvilket vi kan føle på livet på men også som en historisk kropp som er del av et verdenssystem, en familie, en kultur og et territorium. Den feministiske aktivisten Lorena Cabnal sier at

”det kroppslige territorium refererer til et flerdimensjonalt sted: det har en energetisk dimensjon, en fysisk, en mental, en spirituell, en erotisk-seksuell, og en fellesskapsdimensjon”.

Vi må forstå alle disse dimensjonene for å fungere, for å kunne lese våre kropper og for å kunne gi næring til dem alle. Vi som mayakvinner må erkjenne at våre kropper ikke bare har vært kjernen for undertrykkelsen, men også levebrødet til utholdenheten, livet, kulturen, språkene, følelsene, fellesskapet, og kampen for autonomi og selvbestemmelse. Å leve gjennom bevisste kropper er grunnleggende for vår frigjøring og forandring.

3) Våre kropper har internalisert undertrykkelsen. Ved å forstå dette vil vi å kunne jobbe med oss selv for å helbrede denne internaliseringen og for ikke å reprodusere undertrykkernes verdensbilde, sosiale relasjoner, og handlinger. Vi må jobbe med våre følelser og tanker om vår rolle som ofre, underlegenhet og mindreverdighet. Vi må forstå at vi har internalisert undertrykkeren selv, og bli bevisst at det har endret vår måte å se verden på og vår måte å forholde oss til andre på. Vi har frakoblet oss våre forfedre og formødre, formålet med livet vårt, vår livsnettverk, vår spiritualitet og Moder Jord. Fremfor å fremme det gode liv, reproduserer vi volden og undertrykkelsen av andre. For egen vinning gjør vi oss selv til ofre, uten å skjønne at vi dermed opptrer som overgriperen. Med det fratar vi oss selv ansvaret for vår egen fremtid, og vi

Kvinner fra enkeorganisasjonen Conavigua i 8.mars-tog i Guatemala by 2019.

Luz Haydee Méndez Calderón ble torturert i sitt hjem i Guatemala By sammen med hennes to barn, 8 mars 1984. Méndez Calderón studerte humaniora og var leder av Partido Guatemalteco del Trabajo. Etter at hun og hennes barn var blitt overført til en politistasjon og torturert der, ble barna returnert til en slektning. Luz ble aldri sett igjen. Bildet på veggen er av Luz. Her under en minnemarkering for kvinner som forsvant og ble drept under den væpnede konflikten, ved Casa de la Memoria i Guatemala by. 8.mars 2019.

Natt til 8.mars 2017 ble 56 mindreårige jenter låst inne på det statlige barnehjemmet «Hogar Seguro Virgen de la Asunción» i Guatemala. Da det begynte å brenne inne på rommet unnlot politiet og de ansatte å slippe ut jentene. Dette førte til at 41 av dem døde og 15 overlevde. I Parque Central minnes de drepte jentene. Guatemala by 2019.

«Nei til reform av loven om konstitusjonell forsoning», «Vann er en menneskerettighet», «Kvinner er forsvarere av naturen» og «Frihet for moder jord» lyder plakaten i bildet. 8.mars-tog i Guatemala by 2019.

reproduserer de undertrykkende systemene vi kjemper i mot. Det handler om å forstå at maktens kolonialisering av vår væren og vår handling har gjennomsyret vår bevissthet.

4) Spiritualiteten er en støtte i livet, som tillater oss å ta tilbake tilknytningen til våre forfedre og formødre. Som Kaqla sier det:

“spiritualiteten er nødvendig for å kunne danne et nytt atferdsmønster som gjør oss bevisst vår relasjon til livets nettverk, de øvrige artene og planeten. Den lar oss nærme oss vår godhet, kjærlighet, fred, og forsoning. Spiritualiteten er evnen til å se og forsøke forstå planeten og økosystemene vi lever i, den minner oss på at vi er ett og det vi gjør mot andre gjør vi også mot oss selv” (Kaqla, 2009).

Ved å ta tilbake spiritualiteten gjenvinner vi bevisstheten om at vi kommer fra de samme

elementene som naturen selv. Spiritualiteten er ikke et dogme og det er ingen institusjon. Det er en form for liv og sameksistens i gjensidig respekt og anerkjennelse av alle elementene og menneskene rundt oss

(Ur)folks selvbestemmelse er ikke bærekraftig uten at det skjer hånd i hånd med kvinnes frigjøring, og anerkjennelsen av mangfoldet uten å diskriminere ut fra alder, seksuell orientering, funksjonsevne, kjønn eller lignende. Frigjøringsvisjonen må være for alle. Når vi undertrykker og kontrollere andre til noens fordel, skaper vi privilegier for noen og ødelegger verdigheten til andre.

Hvis vi forsøker endre maktrelasjonene uten å inkludere helheten av våre kroppar vil endringen ta mye lengre tid. Hvis vi kun endrer det utenforstående uten å se oss selv

som instrumenter for liv og skapelse, vil vi aldri kunne bli en del av disse endringene, og det vil ta lenger tid. Hvis de ulike manns- og ladino/mestis-dominerte sosiale bevegelsene fortsetter å henvise kvinners og urfolks frigjøring til en evig andre plass, vil vi aldri kunne oppleve en reell samfunnsendring. Det samme gjelder urfolksbevegelsen der urfolkskvinnens krav ikke prioriteres. Enhver begrunnelse av undertrykkelse, kontroll, overgrep, og vold over en kropp, et folk, en identitet, et ønske, et kollektiv eller en ide er og vil alltid være maktovergrep.

Vi er den eneste arten på planeten med evne til å reflektere og som har mulighet til å styrke bevisstheten om vår egen virkelighet og vår egen fremtid. La oss bruke den for å la kreativiteten, mangfoldet, friheten, og likestillingen blomstre, for å bygge det gode liv i mang-

fold og med respekt for alle former for liv og for selvbestemmelsen.

Referanser

- Cabnal, L. (2015) De Las Opresiones A Las Emancipaciones: Mujeres Indígenas En Defensa Del Territorio Cuerpo-Tierra, Pueblos, revista de información y debates, recuperado de <http://www.revistapueblos.org/?p=18835>
- Mujeres Mayas Kaqla (2009) Mujeres Mayas, universo y vida, Kinojib'al Qat'it, Guatemala, Maya Diversa Ediciones.

Originaltittel *«Cuerpos oprimidos, cuerpos emancipados»* Teksten er forkortet. Opprinnelig versjon ble publisert i 2016 som en del av boka «40 år i Guatemala» - jubileumsboka til Kirkens Nødhjelp i Guatemala

FLERE VERDENER, ET PLURIVERS

Flere latinamerikanske forskere driver samarbeidende forskningsprosjekter med urfolk og afroetterkommere for å lage nye analytiske verktøy, vokabular og rammeverk for å forstå de territorielle kampene. Forskningen bygger på avkolonialisering og politisk ontologi. Denne teksten er basert på arbeidet til blant annet Arturo Escobar og Marisol de la Cadena.

Tekst: Frøya Torvik var utekoordinator for solidaritetsbrigadene i Guatemala og Colombia 2019-2020

I dag går universet mot alvorlige økologiske og sosiale kriser og kanskje er løsningen på disse krisene det motsatte – et plurivers; en verden med flere verdener. Dette ville synliggjøre verdener og kunnskaper som i århundrer har vært tia, som har overlevd usynliggjøring og økologisk ødeleggelse, som har stått imot og forsvart territoriene.

Territorielle kamper er ontologiske kamper. Ontologi er forståelser av virkeligheten og hva som eksisterer. Gjennom disse forståelsene blir relasjonene mellom mennesker og ikke-mennesker definert og materialisert; på den måten kan vi si at ontologier skaper verdener. Dette er uvandt, vi er født og oppvokst til å tenke at det kun finnes én verden og én forståelse av hva som finnes – dette kommer jeg tilbake til. De territorielle kampene forsvarer andre forståelser av virkeligheten og hva som lever, andre relasjoner mellom mennesker og natur, og en kunnskap om hvordan man bevarer livet. Denne kunnskapen blir overført fra generasjon til generasjon, og bærer med seg et historisk minne om forfedrenes kamp for å forsvare territoriet. Kampene har pågått i over 500 år, for i over 500 år har disse verdenene blitt usynliggjort.

Usynliggjøring av andre verdener har skjedd historisk og skjer fortsatt i dag, men i dag gjør de territorielle kampene seg stadig synligere. Dette kommer av mange grunner, blant annet letes det etter løsninger på de sammenheng-

ende sult-, klima-, energi-, og fattigdomskrisene. De territorielle kampene representerer alternative verdener som alltid har vært der, men som ikke har fått plass i politikken.

Vi må snakke om de ulike verdenene som blir sett. Det er vanskelig, for historiske prosesser har bidratt til å skape det som virker som et univers med én dominerende verdensforståelse; den kapitalistiske, moderne, rasjonelle, hvite, liberale og patriarkalske euromoderniteten. Euromoderniteten er ett verdensbilde konstruert blant annet gjennom kolonialiseringa av Latin-Amerika, separasjonen av natur og samfunn, og vitenskap og politikk. Disse dualismene eller motsetningene definerer hva vi forstår som kunnskap, hva vi anser som

overtro og hva som får plass i politikken. Euromoderniteten har gjort, og gjør seg fortsatt, altomfattende med makt. Gjennom politiske- og økonomiske prosesser, som slaveri, misjonering, massakre, tvangsfordrivelse og utviklingsprosjekter, blir alle andre verdener usynliggjort og (forsøkt)

utsletta. Dette definerer hele det moderne politiske systemet.

I dette politiske systemet er det, som nevnt, to sentrale motsetninger; natur-samfunn og vitenskap-politikk. Det betyr at vi forstår natur som noe eksternt fra samfunnet, og at vi anser vitenskapen som upolitisk. Videre er politikken forbeholdt samfunnet, mens naturen kun kan forstås gjennom «objektiv vitenskapelig forskning». Disse dualismene har vært grunnleggende for å skjule at det finnes verdener

uten et skille mellom natur og samfunn, og der naturen er politiske subjekter.

Kolonialiseringa av Latin-Amerika var en krig mot urfolk, en krig mot deres verdener. I deres verdener var ikke samfunnet separert fra naturen, men heller en del av den, og deres kunnskap førte til andre måter å kjenne og forstå natur på. For eksempel kan jorda forstås som vår mor, et levende vesen. Men disse “ikke-vitenskapsbaserte” relasjonene mellom mennesker og ikke-mennesker gir ikke mening i det kapitalistiske systemet, der naturen er et objekt kun verdifullt for menneskelig utnyttelse. Dermed ble deres levemåte ansett som uproduktiv og måtte utslettes eller innlemmes i den moderne verden. For å forstå hvordan den ble «innlemmet», må vi huske på Euromodernitetens forståelse av kunnskap: naturen kan kun forstås gjennom vitenskapen. Hva skjer da med annen kunnskap? Jo, den blir ikke ansett som reel, den er pseudo-vitenskapelig eller spirituell, og dermed langt fra å kunne være med å definere verden. På denne måten har andre folks kunnskap blitt redusert til kulturell tro. Moderne politikk ble på denne måten ikke en arena for diskusjon mellom verdener, men en mulighet til å kontrollere uenighetene «mellom én, om enn kulturelt forskjellig, menneskehet som bor i én natur som kun kan kjennes gjennom vitenskapelig forskning»¹.

De territorielle kampene synliggjør ulike verdener som eksisterer i ekstremt skjeve maktrelasjoner; én verden definerer alle de andre verdenene. Kampene i forsvar av territoriet er i så måte et brudd med dette. Gjennom kamp krever de plass til å være med å definere verden, og den økte oppmerksomheten disse kampene får øker sjansen til å ta den plassen. Dette rister i Euromodernitetens grunnprinsipper; hvis mennesket ikke lenger er separert fra naturen kan ikke kapitalismens rovdraft forsvares. Så når det blir synlig at det ikke kun er snakk om tro eller kultur, men faktiske verdener som blir sett, truer det hele systemet. Men den skjeve maktrelasjonen og Euromodernitetens definisjonsmakt hindrer dette fra å skje. La oss ta et eksempel.

Konsultasjonsretten er nedfelt i ILO konvensjonen 169 om urfolksrettigheter. Retten er et

viktig juridisk instrument, men også en global seier for urfolksbevegelsen, som lovfester at urfolk skal inkluderes i diskusjoner, og konsulteres, om tiltak som påvirker dem. Men å konsultere om prosjekter som i andre verdener er utenkelige, prosjekter som ødelegger naturen som vi er en del av, har store begrensninger og motsigelser. Allerede ved diskusjonens utgangspunkt starter prosessene med en skjev maktbalanse; euromoderniteten har kunnskapen i sin hånd, lokalsamfunnet har sin kulturelle tro. Ifølge kunnskapen er elva et objekt som kan utnyttes for økonomisk vekst og utvikling, ifølge lokalsamfunnet er elva levende og livgivende i seg selv. I mange tilfeller blir konsultasjonene brukt som et styringsinstrument, en del av en sjekkliste, der prosjekter gjennomføres uavhengig av lokalsamfunnenes ønsker.

Denne skjeve maktbalansen stopper konsultasjonenes potensiale; euromoderniteten har alt å tape på en reel dialog mellom verdenene. For hva kunne skjedd dersom en reel dialog ble oppretta mellom verdenene? Mange territoriell kamper utfordrer vitenskapens rolle som naturens eneste vei inn i politikken, men ikke-vitenskapelige relasjoner mellom mennesker og ikke-mennesker blir fortsatt forstått som kulturell tro. Dette synliggjør euromodernitetens rammeverks begrensning av kapasitet til å forstå at det finnes flere verdener; hele dets kunnskapsgrunnlag bygger på et det kun finnes én verden. Men det at vitenskapen er en objektiv tolker av naturen er én ontologi i et plurivers. Når pluriverset blir utgangspunktet, vil ikke den politiske sfæren lenger være forbeholdt kulturelt forskjellige mennesker i et univers, men euromodernitetens historiske eksklusjon av verdener ville blitt synlig. Da vil flere verdener, og andre relasjoner mennesker og ikke-mennesker imellom, sameksistere. Det som tidligere var ignorerte tvetydige forståelser, ville ikke kunne ignoreres, men heller blitt grunnlaget for politiske diskusjoner om hva som eksisterer; en pluriversal politikk.

«Mange territoriell kamper utfordrer vitenskapens rolle (...) Dette synliggjør euromodernitetens rammeverks begrensning av kapasitet til å forstå at det finnes flere verdener; hele dets kunnskapsgrunnlag bygger på et det kun finnes én verden.»

¹ Marisol de la Cadena (2010). Indigenous cosmopolitics in the Andes: Conceptual reflections beyond “politics”

AT DENNA JORDA TILHØRER OSS, OG IKKE DEN SOM HAR MEST

Staten, med det overordna ansvaret for land og folk strekker ofte ikke til. I det keikete landet med alle trærne, La Guatemala, er dette stadig tilfelle. Men, der staten ikke når fram, der ingen politifolk noen gang er å se, der dukker stadig lokale systemer og samfunnsstrukturer opp.

Tekst: Olav C. Torgersen, brigadist i Guatemala og México høsten 2019

Guatemala, med sine lange daler, ovale åser, mektige vulkaner, endeløse strender og tropisk regnskog, huser millioner av mennesker i både by og bygd. Det har vist seg at de statlige ressurser ikke fordeles likt til de ulike samfunnslag, og især mellom de ulike yrkesgrupper. På høst-brigaden til Guatemala i 2019, la mange av oss i Brigada Digna Rabia merke til fraværet av statens institusjoner og tjenester da vi kom oss ut på bygda. Spesielt la vi merke til at det nesten ikke var noe politifolk, sjøl i de litt større landsbyene. Men, som ei erstatning finnes det ulike autoriteter som har ansvar for ro og orden lokalt; en av dem kalles *urfolksautoriteter*.

To av oss i brigaden havna faktisk i en familie med én av disse urfolksautoritetene i ei grend ved navn Chiocx i Lanquindalen i regionen Alta Verapaz. Vi bodde med bonden Augustín Caal, og spurte ham ut om åssen hele dette systemet arter seg.

Åssen fungerer systemet med urfolksautoriteter her hvor vi er nå, i Chiocx?

—Vi pleier å samles for å orientere hverandre. Dersom det har oppstått et problem, så samles vi for å rådføre oss med hverandre. Alle hjelper hverandre. Vi møtes så fort som mulig for å hindre at det relevante problemet ikke blir verre.

—Dette er vårt arbeid – å forsvare vårt terri-

torium, vårt folk; vår Moder Jord. Dette er vår oppgave. Dersom det oppstår en situasjon, samles vi alle sammen; alle de tretten urfolksautoriteter som er i vårt område (Lanquín, Alta Verapaz). Vi går deretter samla inn for å løse situasjonen. Vi rådfører de som er involvert, og så pleier det å løse seg. —Jeg også bærer grunnloven med meg. Vi gjør ikke så mye mer enn å observere og rådføre.

—Vel, takk til Gud for at de har hørt på det vi ønsker. Vi ber dem om at de ikke skal ødelegge våre samfunn. Fordi dette terrenget hvor vi befinner oss i nå (Lanquín-dalen) er skjørt og trua. Men, hvor skal vi dra? Hvis de skal ødelegge stedet her, kommer de til å ødelegge alle oss som bor her. Det finnes ikke noe sted vi kan reise til, ei heller et annet sted for våre barn og barnebarn. Av den grunn forsvarer vi vår jord; moder jord. Vi forsvarer våre tanker, men vi bruker ikke kjepp eller machete. Vi forsvarer med vår stemme.

—Heldigvis så både observerer og lærer våre barn åssen man skal forsvare territoriet vårt; vår moder jord, våre elver og vår skau. Alt sammen. Vi har nemlig rett til å forsvare. Trær, slik som du ser rundt om huset vårt her har jeg planta sjøl. Jeg planter trær for mine barn og barnebarn.

—Vi har et lite sted, jeg kan ikke akkurat si at det er for stort - men vi forsvarer det.

Er det et betalt arbeid?

—Haha, nei, det er det ikke. Hvem skulle ha betalt oss? Haha..

Har du møtt på noen problemer eller vanskeligheter?

—Da ringer personen i trøbbel oss, og så når vi ut til alle våre kamerater (de andre urfolksautoritetene rundt om i Lanquín). Vi samles og så reiser vi dit hvor problemet har oppstått. Men, det er sjelden mange problemer her, og når noe oppstår er det som regel bare en liten sak. Vi takker Gud for at det er så rolig her.

Hvordan blir man en urfolksautoritet?

—Vi stemmer på dem vi kunne tenke oss å ha det ansvaret. Akkurat nå er antallet urfolksautoriteter økende. Nå har vi urfolksautoriteter i nesten alle grendene rundt om her. Litt etter litt ser det ut som at alle grendene vil ha hver sin urfolksautoritet til slutt.

Kan kvinner også bli valgt til urfolksautoritet?

—Ja, det kan de. Det sier loven om urfolksautoriteter, at både menn og kvinner kan ha dette ansvaret.

Augustín går halvannen time hver vei til markedet et par-tre ganger i uka, sjøl om han kunne ha brukt femten minutter med en tuk-tuk. Han hilser på mange gode naboer oppover dalen mens han vandrer .

NATURRESSURSENE TILHØRER FOLKET!

Hvordan skal naturressursene fordeles, og hvem skal de komme til gode? Hvilke maktstrukturer har vi i dag, og hvilke vil vi ha for framtida? Disse spørsmålene ble stilt blant kystfiskere, småbønder og andre ildsjeler, som i dag utgjør alliansen *Ta havet tilbake og jorda i bruk*.

Tekst: Marianna de Almeida Debelian, nestleder i Spire og koordinator for *Ta havet tilbake og jorda i bruk*

Dagens liberaliserings-, sentraliserings- og effektiviseringspolitikk har satt våre viktigste næringer i en urettferdig situasjon hvor jaget på profitt og evig økonomisk vekst skjer på bekostning av folkets matsikkerhet og matsuverenitet. Fiskeri- og jordbruksnæringa har blitt offer for en global handelsstruktur der selvbestemmelsesretten trosses. Norsk fisk sendes tur-retur Kina for bearbeiding, et åpenbart miljøproblem, men som også svekker aktivitet og arbeid langs kysten. Landbruket vårt har vikla seg inn i en avhengighet av soya fra Brasil som bidrar til avskoging internasjonalt, og virker demoraliserende for beiting og bevaring av kulturlandskapet i Norge. Dette underbygger en usolidarisk matpolitikk som legger beslag på landareal og arbeidskraft internasjonalt, og som samtidig undergraver norske arealer, råvarer og ressurser, og lokalsamfunn.

Lokalt eierskap av naturressurser og råvarer er svekket. Kapitalisering av fiskekvotene og nedbygging av matjord viser til en manglende

demokratisk legitimitet i begge næringer - tydelig preget av konsentrasjonen av eierskap på færre hender og manglende villighet til endring blant beslutningstakere. Realiteten er at 3 familier eier 50% av fiskekvotene i Norge. Småbøndene og kystfiskerne i Norge har blitt satt midt i et urettferdig og usolidarisk maktspill med negative sosiale og samfunnsøkonomiske konsekvenser. Vi kan ikke la våre ressurser gå til spille til fordel for importerte råvarer. Globalt blir tilgang til mat stadig mer pressa, og da kan ikke Norge beslaglegge matjorda til andre lands befolkning - vi må ta i bruk vår egen matjord, og våre havressurser må tilfalle folket. Det er derfor viktig at vi bygger bro mellom fisket og jordbruket for å stå imot dagens hensynsløse handelsstrukturer.

Ta havet tilbake og jorda i bruk har et tydelig budskap: vi trenger en ny fiskeri- og jordbrukspolitikk basert på rettferdighet og solidaritet, som gjenspeiler småbønders og kystfiskernes samfunnskritiske rolle. Vi trenger en

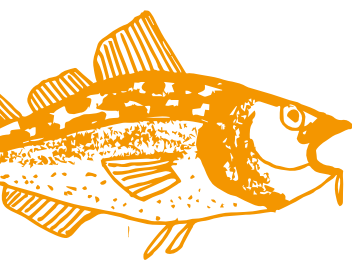

Jordbruket må leve på og av norsk jord og mark – i hele Norge: bruken av importert kraftfôr må reduseres, mens de enorme beiteressursene vi har i Norge må tas i bruk, før det gror igjen. Foto: Katrine Kinn

fiskeri- og jordbruksnæring som utelukkende baserer seg på norske ressurser og arealer, og som bygger på matsuverenitet og matsikkerhet, både her hjemme og internasjonalt. I arbeidet til *Ta havet tilbake og jorda i bruk* er det grunnleggende at matproduksjon og samfunnsoppdraget sees i sammenheng: der havets og jordas ressurser brukes for å sikre nok og trygg mat til befolkninga, verdiene tilfaller lokalsamfunn, og ressursene bevares for framtidige generasjoner; der fiskekvoter ikke kan kjøpes opp av store selskaper og hindre unge menneskers tilgang til næringa; og der norske areal og norske ressurser brukes, og samtidig ivaretar det biologiske mangfoldet. Dette samfunnsoppdraget betyr også en solidarisk drift uten utnyttelse av hav- og jordressurser på andre lands og folks bekostning. Vi må ta havet i tilbake og jorda i bruk!

«Realiteten er at tre familier eier 50% av fiskekvotene i Norge.»

KYSTKAMP OG KYSTKULTUR

Gjennom et massivt folkelig engasjement og etter flere folkemøter ble Kystopprøret opprettet i april 2017. Fiskere og andre som sympatiserte med den pressa situasjonen i mange kystsamfunn i nord organiserte seg for å kreve fisken tilbake. Fiskeriene har vært grunnleggende for aktivitet og kultur her i hundrevis av år, men gradvis har kontrollen over disse naturressursene blitt fjernet fra lokalsamfunnene.

Tekst: Eva Lisa Robertsen, Kystopprøret

Med «Noen bolker snøre, to jarsteiner og noen angler» kunne du dra til Finnmark på midten av 1800-tallet. Til den blå setra, hvor folk kunne høste av det havet gav, få arbeid og tjene penger ved å høste av fellesskapets naturressurser, sammen med folka som bodde der. Da deltok årlig 10.000 fiskere - 4200 fra Finnmark, 3600 fra Troms, 1500 fra Nordland, 600 russere og finlendere, og 100 fra det sørlige Norge. Dette tegner et bilde av hvilke livskraftige kystsamfunn det må ha vært som har lagt grunnlag for Norges kystkultur. Slik det heter var det «tørrfisker som bygde Norge». Men der det er ressurser kommer kapitalkrefter til, som spekulerer og utfordrer samfunnet og fellesskapet.

Kystopprøret bygger altså på en lang kamp gjennom generasjoner. En lang historie med organisering, motstand, men også et sterkt ønske om utvikling, både fra fiskere og mange kystsamfunn. Det har alltid vært svingninger i fiskeriene, både til havs og på land, og ulike tiltak har med jevne mellomrom blitt innført. I sin tid ble også en leveringsplikt opprettet. Et stort kvantum fisk ble gitt til noen trålere, som skulle levere fisken i 16 kommuner langs kysten. Den skulle sikre helårige arbeidsplasser på land, og slik sikre kystsamfunnene. Stadig har denne plikten blitt uthulet. I 2017 foreslo daværende fiskeriminister Per Sandberg å avvikle pliktssystemet. Dette utløste dagens Kystopprør. Saken ble trukket og dagens kamp handler i stor grad om hvordan fisken på nytt kan skape mer aktivitet langs kysten og slik gi samfunnsøkonomisk vekst i de mange kystsamfunn. 7 av 10 fisk sendes ubearbeidet ut i dag. Bare i Europa jobber over 20 000 med produksjon av norsk fisk og Norge går glipp av 30 mrd. i året i verdiskaping grunnet dette.

Naturressursene tilhører folket

Kystopprøret er i dag en partipolitisk uavhengig frivillig organisasjon, organisert gjennom en aksjonsgruppe i Vardø med mange ulike nettverk og allianser. Hovedbudskapet vårt er at naturressursene tilhører folket og hvordan fisken kan brukes til å skape mer arbeidsplasser og aktivitet langs kysten. Særlig vil vi takke kunstneren Pøbel, som har gitt symbolet vårt i gave til oss og til kampen for kysten. Stadig kommer det nye måter å jobbe på eller aksjoner og bidrag for å fremme kystens stemmer, skape engasjement og debatt. Og

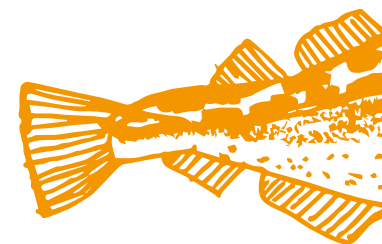
stadig øker engasjementet – om det handler om urettferdig fordeling, en døende kystkultur, at fisken sendes til Kina før den havner på norske matfat, eller miljøspørsmål om trål og kystflåte. Kystopprøret tar gjerne i mot innspill, kulturelle bidrag eller tips og ideer til hva du eller vi sammen kan gjøre, for slik å få fram både utfordringer, muligheter og fremme vår rike kystkultur. På den ene siden jobbes det på lag med lokalsamfunn, gjennom mobilisering og folkelige arrangementer. På den andre siden har vi vært opptatt av å skape dialog mellom kystsamfunn og nasjonale partiledere. Til nå har seks nasjonale partiledere og to fiskeriministre kommet til Vardø for å møte oss. Vi gjør dette for å sette søkelys på fiskens betydning for kystens framtid, for utvikling og for å fortsatt ha en levende kystkultur.

Fisk for bosetting og rik kystkultur

Kystopprøret er klinkende klar på at fiskeressursene tilhører det norske folket og må nyttes slik at det sikrer arbeid og bosetting i kystsamfunnene. Vi ønsker å få frem kystfolkets kjærlighet til havet og deres klokskap om forvaltning av fiskeressursene. Kysten har en rik kultur som er utviklet gjennom 1000 år. Fisk har vært, og er, grunnlaget for arbeid og bosetting langs kysten, og må derfor forvaltes til fellesskapets beste. At stadig færre disponerer fiskekvotene utarmer fiskeværene og fremmer sentralisering. Folk flytter og kystkulturen forvitrer. Dette må motvirkes. Nasjonale politikere må ta ansvar, og lytte til stemmene fra kysten.

T.v: Kystopprørets symbol er laget av kunstneren Pøbel og ble før valget i 2017 malt opp, sammen med folk i Vardø, på denne vegg i Vardø sentrum. Foto: Dan Tore Jørgensen

T.h: Som et ledd i å spre Kystopprøret sitt budskap, skape debatt og for å vise bredden i engasjementet hos kystfolk ga vi i 2018 ut debatt- og opplysningsboka Tar dæm fisken tar dæm oss alle, som høstet gode kritikker. Kunstverket «Tar dæm fisken, tar dæm oss alle» pryder forsiden på boken vår er laget av Arvid Sveen i 1979. Boka som også har blitt omtalt som «Kystens bibel» kan bestilles via kystopproret.no.

EN NORSK BYJENTES TANKER OM TERRITORIUM

Tekst: Ida Smestad, brigadist i Colombia og Norge, vår 2020

I Colombia ble jeg presentert for begrepet territorium. I motsetning til å være kun et område med natur, jord og ressurser, handler territorium i tillegg om historie, kultur og tilhørighet. På grunn av COVID-19 endte vår brigade opp med å bli den første brigaden i Norge, og den første arbeidsbrigaden siden 80-tallet. Vi endret fokus og gikk fra å tenke på og lære om colombianske småbønder, til å fokusere på den norske bonden. Vi stilte spørsmålet: Kan tanken om territoriet overføres til norsk kontekst?

Selv kommer jeg fra Oslo-området, men besteforeldrene mine vokste opp på gård som budeie og gårdsgutt. Til tross for dette, er min egen erfaring med gård svært begrenset. Og selv om jeg er over middels interessert i politikk, er landbrukspolitikk noe jeg har tenkt at ikke angår meg. Med skiftet av fokus for brigaden min har jeg innsett at jeg vet forsvinnende lite om norsk landbruk, og med det en veldig viktig del av det norske territoriet. I Colombia lærte jeg at territorium kan handle om land helt konkret: om jord og ting som vokser fra jorda, men også om de som lever der; mennesker, dyr, og annet liv. Det handler om kunnskapen, tradisjonene og historiene knytta til disse landområdene. Planter og materialer som ofte er helt unike for området brukes på måter som neppe er dokumentert andre steder enn i beboernes hoder. Jeg tror ikke jeg er alene om å måtte innrømme at

utover å føle stolthet når jeg bærer Gudbrandsdalsbunaden min, er min kunnskap om og tilknytning til territoriet der tradisjonene og familien min kommer fra nesten ikke-eksisterende.

Alle nordmenn nyter av jordbruket; åpenbart i forbindelse med norskproduserte matvarer; hva vi finner i butikkhyllene, til hvilken pris og av hvilken kvalitet. Men jordbruket er så mye mer. Innmark og utmark inneholder viktig mangfold og er steder for rekreasjon. Videre er norsk matproduksjon essensielt for å bevare matsikkerheten, og den bidrar til økonomisk verdiskapning og arbeidsplasser som er viktige for å holde liv i mange norske bygder og distrikter.

Norsk matproduksjon kan spille en rolle i å bekjempe klimaendringer gjennom lokal matproduksjon og kortere transportveier. Innenfor egne landegrenser har vi mye større spillerom og kontroll til å styre produksjonen i en klimavennlig retning. Men det ligger også en viktig verdi, om enn mer abstrakt, i å beholde en virksomhet og et kulturlandskap som reflekterer vår historie, tradisjon og kultur. Jeg synes at alle burde lære mer og mene noe om norsk landbruk og landbrukspolitikk – for den styrer i veldig stor grad forvaltningen av territoriene våre. Når småbøndene tvinges til å drive stort, kjøpe kraftfôr fra Brasil og basere produksjonen på bare noen få arter, risikerer

Bilde på venstre side: Ida melker ku i Colombia, våren 2020

Bilde øverst: Idas bestemor Anne (19 år) fra tiden som budeie på Øyerfjellet, ca.1950

Bilde nederst: Idas bestefar, Magne, fører en ku av lasteplanet hos slakteren, ca.1965

vi å glemme hvor vi kommer fra og hvorfor norske småbønder har drevet på den måten de har drevet. Et eksempel er skiftet fra å avle kyr som tåler å beite i norske fjell til kyr som ikke er like hardføre, men som blir litt større. Da får man mer kjøtt eller melk per dyr, men når dyrene må få kraftfôr på gården istedenfor å beite i fjellet; hva skjer da med dyrevelferden og lønnsomheten? Og når vi importerer billig kraftfôr fra Brasil istedenfor å la dyrene beite i enga, eller spise norskprodusert kraftfôr, hva skjer da med Norges evne til å være selvforsynte? Og hvem tar vare på våre tradisjoner og kunnskapen som ligger i dem? Dette er spørsmål jeg i liten grad har tenkt på, og noe jeg vet lite om. Introduksjonen til konseptet territorium, og en tidligere retur enn forventet fra Colombia, har fått meg

til å innse at jeg må lære mer om mitt eget territorium og hvordan vi ivaretar det. Det ble tydelig for meg at småbøndene jeg møtte har en sterk tilknytning og enorme kunnskaper om sitt territorium – og dette har fått meg til å spørre om hvorfor jeg, og veldig mange andre nordmenn, ikke har det samme. Jeg har bestemt meg for å gjøre en endring. Fra nå av skal jeg skru opp lyden når det snakkes om landbruk. Jeg skal sjekke hvilke gårder som har utsalg i mitt nærrområde, og ikke minst lytte til folkene der, om utfordringene de står overfor og kunnskapen de har. Jeg skal kontakte slekta i Gudbrandsdalen og sette av tid til å reise til gårds og komme i kontakt med mitt territorium og alt det inneholder av kunnskap, ressurser og naturopplevelser. Jeg har bestemt meg for å ta ansvar.

KAMPEN FOR Å BEVARE EGEN KULTURARV OG VEVETRADISJONER

Bak de vakre vevemønstrene til mayakvinnene i Guatemala skjuler det seg en historie. En historie om kamp og motstand.

Tekst: Ane Bermudez, student og brigadist i Mexico og Guatemala høsten 2019

Vi reiser til Santo Domingo Xenacoj

Vi reiser en time nordvest fra Guatemala By, til Santo Domingo Xenacoj, en liten kommune med 10,000 innbyggere i provinsen Sacatepéquez. Her skal vi møte mayakvinner som er organisert i et vevekollektiv, i kampen for å bevare sine vevetradisjoner. Solen skinner, det er varmt, vi går rundt i gatene og på det lokale markedet før vi møter kvinnene i vevekollektivet. Vi samles i et åpent rom i en bakgård som gir oss skygge fra den varme sola. Veggene er dekorert med alle slags vevde stoffer, i alle mulige mønstre, farger og design. Det er vakkert. Men bak alle de vakre stoffene og designene finnes det en historie om kamp. En kamp for å bevare og beskytte vevetradisjoner og kulturarv.

Hvordan kampen startet

Vi starter med en mistica, hvor blomster i mange forskjellige farger ligger i en sirkel på gulvet med litt røkelse og et stearinlys i midt-

en. Det blir så holdt et foredrag for oss, hvor kvinnene forteller om de mange utfordringene med å bevare sine vevetradisjoner. De forteller historier om hvordan folk utenfra kommer og tar patent og eierskap til deres design, slik at de ikke lenger kan veve sine stoffer. Ikke bare ble design stjålet, men kopier blir laget, og designene blir masseprodusert på store broderingsmaskiner og selges for en langt billigere penge. Uten respekt for kulturen og tradisjonen, eller for kvinnene som blir presset ut av markedet og mister sine livsgrunnlag.

Videre forteller kvinnene at man ikke kan leve noe verdig liv av å veve. Det er ingen økonomisk gevinst av å veve. Kvinner må ofte finne annet arbeid langt unna hjemmene og barna sine, noe som fører til at vevetradisjonene ikke blir videreført. Men dette handler også om en 1000 år gammel kulturarv med veveteknikker og mønstre, det handler om historie og identitet, og det handler om kunnskap. Kvinnene

i vevekollektivet sier at deres vevemønstre er de bøkene kolonitiden ikke klarte å brenne. Vevestoffer som bærer med seg viktig kunnskap, historie og tradisjon.

Kvinnene forteller at de ikke kunne akseptere denne undertrykkelsen, at de ikke kunne sitte stille og se på at deres kulturarv ble stjålet fra dem. De måtte organisere seg. En rekke vevere i kommunen gikk sammen og skapte et vevekollektiv, og organiserte seg under paraplyorganisasjonen AFEDEZ (Kvinneforeningen for utvikling i Sacatepéquez). AFEDEZ gir støtte, råd, veiledning, og økonomisk bistand. De driver med skoleringer, hvor vevekollektivet kan lære om kapasitetsbygging, strategisk sakføring og om hvordan de kan beskytte seg. De har også alfabetiseringsprogram i lokalsamfunn hvor kvinnene er organisert. Med støtte fra AFEDEZ, har vevekollektivet også startet en veveskole for barn. De forteller at formålet med skolen er å ta tilbake, og videreføre veveteknikkene slik at vevetradisjonene blir videreført. I tillegg lærer barna om rettighetene sine, slik at de kan kjempe mot vold, undertrykkelse og rasisme. Etter skolens åpning har antallet vevere økt med 20% i kommunen.

Folklorisering

Men det er ikke bare store selskaper og store broderingsmaskiner som er en trussel for deres kulturarv. Kvinnene forteller om folklorisering, at deres kulturarv blir redusert til ting som kan profitteres på. Den guatemalanske staten blir stadig beskyldt for denne folkloriseringen, men også for å utnytte mayaene, og spesielt mayakvinnen, for å promotere eller "selge" Guatemala for turisme. Kvinnene viser oss en bildefremvisning av vakre bilder av mayakvinner og barn som brukes for få turister til å besøke landet. Dette er et overgrep på kroppen, sier de, ren utnyttelse. Mayakvinnens kropp, og den kulturen og tradisjonen den bærer med seg blir et objekt for profitt. For staten tjener flere millioner på turismen hvert år, mens mayaene får ingenting. Ikke bare blir mayaene utnyttet i statens promotering av Guatemala, mye av deres kulturarv og kulturskatter har blitt frastjålet, og låst inne på museer for turistenes glede. Også til glede for staten, som tjener massevis på dette tyveriet.

For kvinnene i vevekollektivet og i AFEDEZ, er det uaktuelt å bli utnyttet på denne måten, derfor har de gått til juridisk aksjon. Staten

En av kvinnene i vevekollektivet viser fram sine nydelige vevestoffer.
Foto: Brigada Digna Rabia

Noen av kvinnene i vevekollektivet, som hver dag kjemper for å bevare sine vevetradisjoner og sin kulturarv.
Foto: Brigada Digna Rabia

Vakre vevestoffer er hengt opp
Foto: Brigada Digna Rabia

neker å høre, til tross for at grunnlovsdomstolen og den internasjonale menneskerettskommisjonen støtter kvinnes kamp.

Ettertanker

Vi tar en lunsjpause. Det er mange følelser og mye informasjon å fordøye. Tankene begynner å gå. Jeg tenker på hvordan dette er koblet til vårt overforbruk av klær og tekstiler i Norge, og hvordan dette påvirker vårt syn på verdien av håndarbeid. Vi produserer knapt klær i Norge i dag fordi produksjonskostnadene i andre land er mye lavere. Og de underbetalte tekstilarbeiderne der, i likhet med vervene i Guatemala, er utnyttet av et system som verdsetter overforbruk og profitt. Et system som setter profitt foran mennesker.

Jeg tenker også på bunaden. Det er vår drakt, vår identitet. Vi er stolte av den. Vi verdsetter den, og gir den høy verdi. Hvorfor? Fordi dette er vår tradisjon, vår kultur. Jeg husker hvor sinte folk ble når de fikk høre at et selskap produserer sine bunader i Kina. Dette var uhørt. Bunaden skulle produseres i Norge. Samtidig er det få som ønsker å lære håndarbeidet. Hvordan skal vi da sikre at denne kunnskapen og tradisjonen ikke forsvinner? Videre tenker jeg på hvordan nordmenn ville reagert om bunaden hadde blitt et masse-

produsert klesplagg ved store europeiske motehus, uten noen form for respekt eller annerkjennelse av hvor bunaden kommer fra, håndverket eller kulturen. Det hadde nok ikke falt i god smak. Vi hadde nok blitt rasende over den kulturelle appropriasjonen, og kanskje ville vi gått til sak? Det er imidlertid lett og forstå sinnet til mayakvinnene som kjemper for å bevare sine vevetradisjoner, og mot kulturell appropriasjon og folklorisering.

Lunsjpausen er over. Vi får lov til å se på alle stoffene de har laget som henger på veggene og ligger utover gulvet. Vakre mønstre og design. Fargerike. Denne vevetradisjonen må videreføres og beskyttes. Vi må kjempe sammen for å beskytte og videreføre våre tradisjoner.

Briganden sammen med vevekollektivet. Flere av brigadistene viser fram sine nye huipiler som er kjøpt fra kvinnene i vevekollektivet.
Foto: Brigada Digna Rabia

ET LAPPETEPP AV SOLIDARITET

Gjennom et kollektiv kunstprosjekt skal LAG formidle sin over 40 år lange solidaritets-historie. Historien skal materialiseres i lapper – biter av stoff skal sys sammen til et lappeteppe av fortellinger.

Tekst: Ingrid og Astrid Fadnes. Ingrid er journalist og tidligere utekoordinator for LAGs solidaritetsbrigader, Astrid er arkitekt, skribent og var solidaritetsbrigadist i Brasil i 2014.

Hvordan kan LAG Norge fortelle sin over 40 år lange solidaritetshistorie? I 2018 kom LAG med jubileumsboka «I dag er fortsatt alltid», et kollektivt prosjekt lovet trygt i land av redaktør Elida Høeg. Boka er en samling av ulike historier, intervjuer, og små glimt inn i LAGs mangeårige arbeid - med mange ulike folk, på mange ulike steder. Nå vil vi ta boka med oss et steg videre. Vi vil materialisere mange små bidrag av solidaritet for å vise det fram i en større sammenheng.

Kunst & Solidaritet

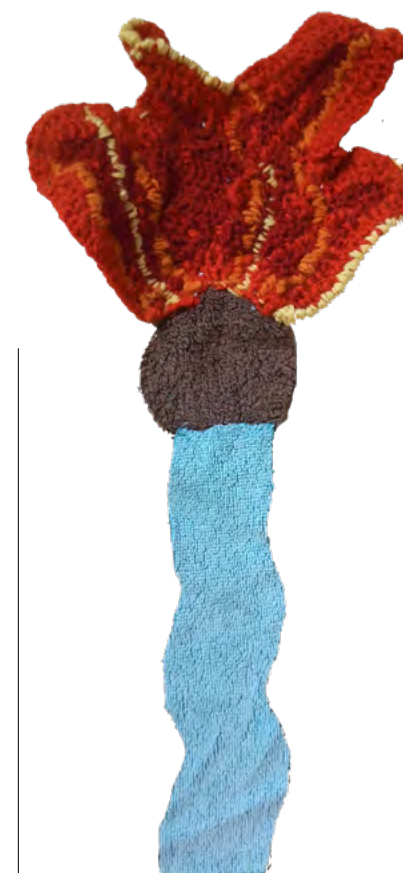
I januar 2021 åpner Office for Contemporary Art Norway (OCA) utstillingen Art and Solidarity på Kunstnernes Hus i Oslo. Utstillingen vil ha en rekke bidrag fra kunstnere og organisasjoner fra mange ulike land og regioner. LAG er invitert til å bidra, og det er ikke tilfeldig.

Siden slutten av 1970-tallet har LAG forankret sitt politiske arbeid gjennom samarbeid med kamerater i Latin-Amerika. Siden oppstarten har vi vært en aktivistorganisasjon for folk i alle aldre, og hvert eneste år rekrutterer LAG 20 nye solidaritetsbrigadister gjennom brigadeprosjektet som startet i 1983.

LAG har vært aktiv gjennom den kalde krigen,

gjennom militærdiktatur i Latin-Amerika, forbi murens fall, inn i nyliberalismens æra. LAG har fulgt med venstrebevegelsen - og dens fall - i Latin-Amerika, fra begynnelsen av 2000-tallet. Vi har fulgt kriger og konflikter, vært med i fredsprosesser fra grasrota, deltatt i massive studentdemonstrasjoner og den voksende kvinnebevegelsen på kontinentet. Vi har frontet kampen for rettferdige vilkår for arbeidere og LAG jobber aktivt for å kartlegge norske interesser i Latin-Amerika. Vi demonstrerer foran politikere og selskaper som Hydro når deres framferd i Amazonas ikke er forenelig med deres slagord om «grønn aluminium».

Det siste tiåret har LAG, i stadig større grad, forsøkt å ta med oss lærdommer hjem fra Latin-Amerika og bruke dem i en territoriell kamp mot kapitalismen i Norge. Det har blant annet ført til bevisstgjøring rundt kolonisering av Sápmi og hvordan vindkraft og diskursen om fornybar energi bryter med samiske rettigheter. Det har også ført til et samarbeid med Norsk Bonde- og Småbrukarlag, og våren 2020 er solidaritetsbrigadister ute på gårder rundt omkring i Norge, da COVID 19 satte en stopper for brigaden i Colombia. Det gamle slagordet: Tenk globalt - handle lokalt, gir gjenklang i hele LAGs virke. Solidariteten som ikke ser murer og grenser har en iboende styr-

ke i seg til å knytte tette nettverk i en felles og mangfoldig kamp.

LAG er noen ganger uenig innad om om noen politiske veivalg. Organisasjonen bygger på ulike erfaringer, og ulikheter og uenigheter må også kunne være en styrke om vi evner å samle oss et sted. Nettopp for å diskutere, og for å handle.

**Vårt kollektive minne
– vår kollektive styrke**

«Er det en ceiba i alle land?» Dette er den siste setningene fra teaterstykket Fra drømmen til ceibaen som ble laget med medlemmer fra zapatist-bevegelsen og satt opp på Parkteatret i samarbeid med LAG og Nordic Black Theatre i Oslo vinteren 1999. Det majestetiske

ceiba-treet har en viktig rolle i mytologier i Latin-Amerika og handler blant annet om å knytte seg til underverdenen og til folks minne. Vi må ta vare på vårt kollektive minne og vår felles historie, for at «i dag fortsatt skal være alltid». Vi tror at zapatistenes spørsmål om det er en ceiba i alle land er en oppfordring til å ta vare på vårt eget kollektive minne. Dette er en av hovedmotivasjonene bak vår invitasjon til et kollektivt lappeteppe.

Lappeteppet skal bestå av «lapper» - det kan være biter av tøy, stoff, klær – de kan ha påtrykte eller broderte sitater, ord eller motiver. Dette kan være en del av en utslitt t-skjorte fra brigadeopphold, det halvferdige armbåndet som ble laget på et møte, en symbolsk caps, en bit av et flagg som ble utvekslet med kamera-

ter eller slagord fra en marsj som broderes inn i et stoffstykke. Det viktigste er at det er noe materielt som kan bearbeides og fortelle en historie.

Fortellingene knyttet til lappen kan være små glimt av en hverdag, eller trekke store linjer, de kan være individuelle bidrag som beretter noe personlig, eller kollektive bidrag fra en gruppe eller en brigade. Poenget er altså ikke at hver lapp skal fortelle en hel masse, men kanskje like gjerne og med fordel, være én utvalgt konkret historie: en hendelse, et ord, et møte, en person, et sted, en smak... Poenget er at alle lappene til sammen danner en større fortelling, satt sammen av alle de små fortellingene.

Vi kan se på lappene som et slags "offer", av både noe fysisk som betyr noe for oss, men også et offer av tid. Derfor ber vi alle om å ikke bare donere et stykke materiale, men også bearbeide det og skrive en tekst som knytter seg til lappen. Teksten kan, i likhet med lappen, være veldig enkel – det kan gjerne si noe om bakgrunnen, hvor materia- lene kommer fra, det kan være et dikt, noen ord, sitater, et eventyr, et utdrag fra en sang eller en egen tekst du skriver. Teksten kan være kort, fra ett ord, et avsnitt, til et politisk manifest, eller kanskje en novelle? Tekstene skal samles i en katalog eller en fanzine som følger lappeteppet, og slik gjøre det mulig å lese lappeteppet.

Å sy er en politisk handling

Ordet for å veve blir på spansk (tejer) noe langt dypere enn den konkrete handlingen. Ordet blir blant annet brukt for å beskrive hvordan vi ønsker at samfunnet vårt skal være. Tejemos comunidad (vi vever fellesskapcommunity), tejemos resistencias (vi vever motstandskamp), tejemos historias (vi vever historier). I flere organiserte grupper i Latin-Amerika, er det å veve noe mer enn en praksis, det er også verktøy for å forstå komplekse samfunnsstrukturer. Å veve og å sy, kan i seg selv være en motstandskamp. Et kjent eksempel er arpilleras, sammensydde stoffbiter i sterke farger og figurative motiver. Teknikken startet under militærdiktaturet i Chile der grupper av kvinner organiserte seg med kirken for å sy arpilleras, bilder i tekstil som avdekte den pågående politiske undertrykkingen, vold og overgrep, men også hverdagshistorier. Arbeidene ble solgt, og ble dermed både et verktøy for formidling, samt- dig som det ga kvinnene en tiltrengt inntekt. I dag ser vi hvordan en stadig mer slagkraftig og synlig kvinnebevegelse i Latin-Amerika tar i bruk broderi for å visualisere og å synlig- gjøre vold mot kvinner og drap på kvinner. I etterkant av de massive demonstrasjonene i

Chile i 2019 mistet over 350 mennesker et øye etter sammenstøt med politiet. To chilenske kunstnere tok initiativ til et kollektiv verk for å "åpne" øynene på nytt - gjennom broderi. Over 800 bidrag fra ulike steder i Chile, men også fra Argentina og Brasil, ble lagd og i dag henger verket på Museo de la Memoria y Derechos Humanos i Santiago. Dette lappeteppet skal ikke være begrenset til våre evner til å sy, strikke eller veve, det er ingen ferdighetskrav eller estetiske begrens- ninger. Å gjøre noe kollektivt - sammen - og å visualisere de mange små historiene våre, tror vi, vil fortelle noe større og styrke vårt fellesskap. Det er det som er det vakre.

Vi lever i ei tid hvor velferdsrettigheter van- skjøttes, helsearbeidere utnyttets, hvor vold mot kvinner bagatelliseres, rasisme forsøm- mes i debattene, flyktninger overses i uten- rikspolitikken, politiske aktivister blir blindt drept, bosettinger lydløst jevnet med jorda og handelsavtaler unndratt offentligheten. Vi kan ikke bli stående på utsiden og observere hvordan nye, lukrative avtaler for det norske næringslivet går på bekostning av våre ka- meraters rett til egne ressurser og verdige liv. Vi lever i ei tid hvor behovet for solidaritet er brennende.

Lappeteppet handler om noe mer enn å vise solidaritet – det er å gjøre solidaritet. Det er helt konkret, og mer enn ord. Det er vår historie.

Arbeidet med lappeteppet koordineres av Astrid og Ingrid Fadnes. Ideen om dette prosjektet kom etter en invitasjon fra OCA og gjennom felles samtaler om hvordan vise LAGs mangeårige solidaritetsarbeid på utstillingen. Les mer om hvordan du kan delta i kunstprosjektet på baksiden.

LAGs jubileumsbok.

MILONGA DE ANDAR LEJOS

Qué lejos está mi tierra
Y, sin embargo, qué cerca
o es que existe un territorio
donde las sangres se mezclan.

Tanta distancia y camino,
tan diferentes banderas
y la pobreza es la misma
la misma gente espera.

Yo quiero romper mi mapa,
formar el mapa de todes,
mestizxs, negrxs y blancxs,
trazarlo codo con codo.

Los ríos son como venas
de un cuerpo entero extendido,
y es el color de la tierra
la sangre de lxs caídxs.

Yo quiero romper la vida,
como cambiarla quisiera,
ayúdeme compañere;
ayúdeme, no demore,
que una gota con ser poco
con otra se hace aguacero

MED KUNSTEN MOT UNDERTRYKKING

Manuel Gabriel Tzoc Bucup er poet, kunstnar, maya k'iche' og skeiv. Han bruker kunsten som emosjonell restaurasjon og for å vise motstand.

Tekst: Viljar Eidsvik, solidaritetsbrigadist i Guatemala høsten 2019.

Eg møter Manuel på ein kafé i sentrum av Guatemala by. Kaféen som ber namnet Rayuela ligg i hovudgata i byen, og er ein vennleg omgivnad for eit aktivistisk sinn. På veggane heng det prideflagg og bilder av viktige ikon på latinamerikansk venstreside, som Frida Kahlo og Emiliano Zapata. Omgivnadane passar godt med intervjuet. Manuel har valt denne kaféen fordi han meiner det følast friare å snakke saman her.

Manuel forklarar at å presentere seg er politisk så lenge nokre identitetar er undertrykte.

- Eg presenterer meg som urfolk, som maya k'iche', som marica (homofil/skeiv), og som kunstnar. Det blir eit vegkryss som representerar kven eg er: urfolksidentiteten min, den seksuelle orienteringa mi og arbeidet mitt som poet og artist.

- Guatemala er eit rasistisk land, eit manns-sjåvinistisk land og eit land der det fins mykje klasseforakt.

Det å vere kunstnar ser han på som ein måte å protestere på, ein måte å endre verda på. Dette er ei mogelegheit som kunsten gir, å kunne kommunisere ut eit budskap til andre.

- Du kan vise motstand gjennom kunsten. Kunsten min er både filosofisk og politisk. Dei første bøkene hans tar blant anna for seg erfaringa med å skulle skape sitt eige rom i eit urbant miljø. Då han var liten migrerte han med familien sin frå Totonicapán til Guate-

mala by. I denne prosessen mista han språket til foreldra sine, mayaspråket k'iche'. Dette har han reflektert mykje rundt i kunsten sin, korleis han plasserar seg sjølv i verda som urfolkskunstnar i ein urban livssituasjon. I dei siste bøkene prøver han å ta tilbake urfolkskulturen som han har mista. Dermed speiler bøkene hans eigen politiske prosess, korleis både urfolksidentiteten og den skeive identiteten har fått utvikle seg til ein interseksjonell identitet i eit rasistisk og mannssjåvinistisk samfunn. I dei nyaste bøkene sine utforskar han språket han mista, og leiter fram ord for å knytte seg til urfolksarven sin.

- Eg trur det er ein emosjonell restaurasjon, det eg gjer.

Han fortel at det ofte er denne personlege prosessen folk kjenner seg igjen i når dei likar kunsten hans. At kunsten speglar deira eigne prosessar, og at den også hjelp andre til å kunne restaurere seg sjølv.

I 2009 gav han ut boka som heiter "Gayo", som handlar om seksuell opposisjon. Der kritiserar han LHBT-bevegelsen for å ha mykje rasisme i seg, at rørsla reproduserar rasisme, sexisme, homofobi og transfobi.

- Det er ei veldig sterk bok. Den er veldig seksuell og erotisk, men samtidig veldig kritisk. No er han med i gruppa Cuirpoétikas, som lagar ein skeiv festival kvart år. Den handlar om den skeive, politiske kunsten og dei skeive uttrykka. Cuirpoétikas ønskjer å skape debatt

«Ein skeiv europear er ikkje skeiv på den samme måten som en skeiv guatemalanar som kanskje også er urfolk. Ein har ein annan kontekst, andre privilegier, andre utfordringar».

om det skeive, om ikkje-binære kroppar, om den opposisjonelle og perifere seksualiteten. Samtidig vil gruppa skape eit fellesskap der folk kan kjenne seg igjen og utforske identiteten sin.

Samtidig som den skeive identiteten til Manuel er ein viktig del av prosessen, har det vore viktig for han å foreine den med urfolksidentiteten. Manuel oppfattar queer-omgrepet både som nyttig og som framandgjerande for skeive urfolk. Queer, eller skeiv på norsk, er eit paraplyord for brot med heteronormative forventningar.

- Queer er både teoriar og identitetar, men det er teoriar som kjem frå kvite personar i akademia. Ein skeiv europear er ikkje skeiv på den samme måten som en skeiv guatemalanar som kanskje også er urfolk. Ein har ein annan kontekst, andre privilegier, andre utfordringar. Vi kan ikkje ta ein skeiv teori frå Vesten og innføre den her, for det blir som ei ny kolonisering.

Kunsten til Manuel blir eit uttrykk for mange kampar samtidig: mot heterosexismen, mot rasismen og mot patriarkatet. Kropp, seksualitet og identitet blir politisk fordi å protestere mot undertrykking er politisk.

- Dette handlar om å posisjonere seg med kroppen sin: Som urfolk, med sin kultur og sin etnisitet. Frå dette perspektivet interesserar det skeive meg. Den skeive blir seksualitetsdissidenten, den som protesterar.

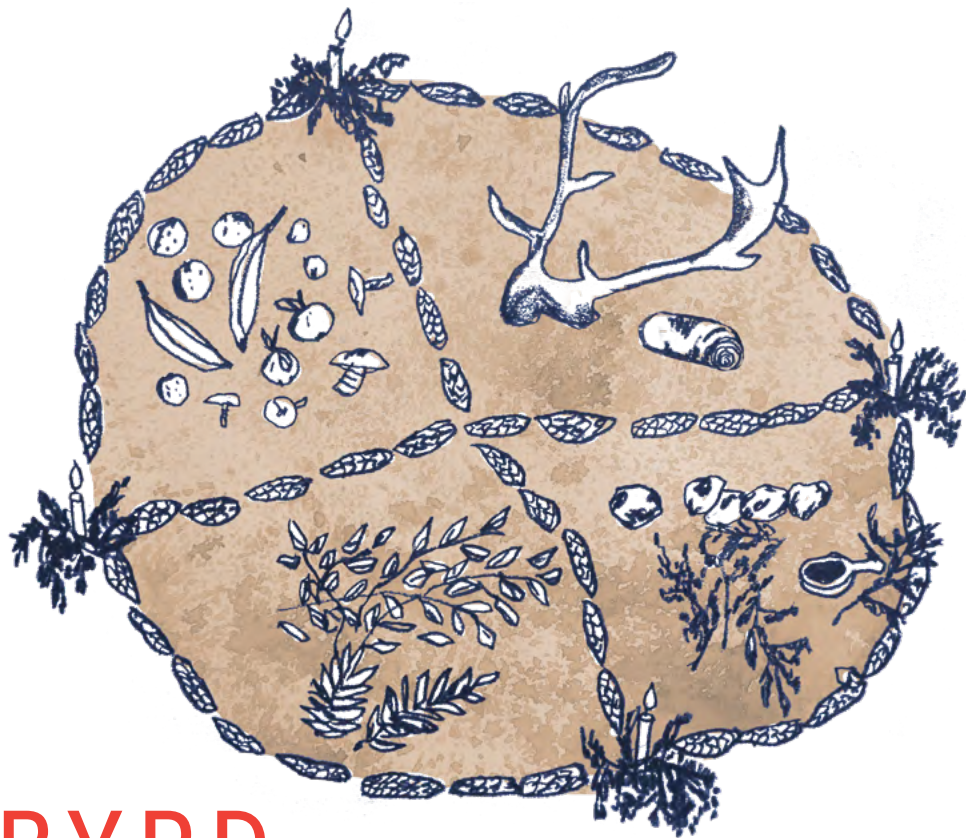
Urfolk må få skape sin eigen skeivheit, meiner Manuel Tzoc. Foto: Ariel Sosa

Å ta tilbake språket har vore viktig i Manuel sine kunstprosjekt. «Wuj» betyr bok på maya k'iche'. Foto: Manuel Tzoc

VITNESBYRD

fra **María Everarda Tista de León**, medlem av det nasjonale rådet CONAVIGUA. Salama, Baja Verapaz.

Høsten 2017 lagde LAG-brigadistene fra Guatemala en seremoni på Stokkjellet, under et møte i regi av den samiske reindrifta og motstandere av et planlagt vindkraftverk i området. Kongler dannet en sirkel som rammet inn elementer fra naturen, de fire lysene representerte sola, mørket, lufta og maten – alt vi trenger for å leve. "For oss er jorda eller territoriet helt avgjørende, for uten den, lever vi ikke".
Illustrasjon: Astrid Fadnes.

Som mayakvinner har vi siden vår unnfangelse vært koblet til moder naturs energi, som er forlengelsen av livet i menneskeheten. Vi manifesterer moder jord for fra henne skapes maisen, bønnene og alle typer opprinnelige frø, og også forskjellige frukttrær. Gjennom moder jord lever vi, generasjon for generasjon, og derfor forurenses ikke våre forfedre elvene, innsjøene og havene.

Vi, oss levende vesener, plantene og naturen i territoriet, bekrefter på nytt at vi forsvaret livet i territoriet mot nyliberal og kapitalistisk politikk, transnasjonale selskaper, gruvedrift, vannkraft og monokultur.

Endring av elvenes veier skaper konflikter mellom lokalsamfunnene, fordi mange lokalsamfunn ender opp uten vann. Fisk, krabber og andre dyr i elvene dør ut. Vår analyse er at folkemordet mot mayaene fortsetter gjennom drapet på vår kultur og levemåte.

I 2010 var elvestrømmen i Salama enorm og det rakk til å forsyne alle lokalsamfunnene som lever langs elva. Også videre på sin vei var den viktig for andre samfunn.

For omtrent 30 år siden startet Monsanto med hagebruk i San José Salama, og nå er det Bayer som utvider monokulturen i San Nicolás Salama. Dermed ble vannføringen i elva Salama stengt av og lagt om til deres avlinger – en voldelig handling som bryter med menneskerettighetene og truer livene til 12 lokalsamfunn i to kommuner i Salama, og de andre landsbyene hvor elven passerer.

I kommunen San Miguel Chicaj forsvant våre forfedres frø på grunn av alle giftstoffene og sprøytemidlene som nevnte selskap bruker.

Ixim Ulew, maisens jord.

Guatemala 8. mai 2020.

MÁXIMA

Hvis du skal se én film om territoriell kamp denne måneden, bør du se dokumentarfilmen Máxima. Filmen fra 2019 handler om den peruvianske småbonden Máxima Acuña som kjemper for å beholde jordstykket sitt på et fjell der et amerikansk gullselskap

Anmeldelse av Matilde Solberg Clemetsen, tidligere brigadist våren 2019 i Brigada Granitos

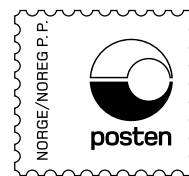
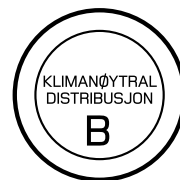
Dokumentarfilmen følger Máxima over syv år. Vi får ta del i dagliglivet hennes, vi får bli med å passe på sauene, og vi blir med når Máxima blir bestemor. Vi følger Máxima på en reise først inn til landsbyen sin og så til storbyen der hun deltar i rettsprosesser. Vi følger henne når hun møter støttespillerne sine utenfor rettssalen, folk som har kommet fra lokalsamfunn og hovedstaden for å støtte henne.

Selv om filmen gir et godt innblikk i rettsprossessene og folkebevegelsen rundt Máxima, ligger filmens styrke i nærportrettet av en kvinne som står opp for rettighetene sine. Ett av de sterkeste øyeblikkene i filmen er når Máxima sitter utenfor huset sitt, der lyset fra et bål lyser opp ansiktet hennes, og deler tankene sine. Hun har opplevd flere år med trusler, vold og ødeleggelser av hjemmet sitt. Likevel forklarer hun at hun ikke vil gi opp å kjempe for det hun mener er riktig. Hun vil beskytte området sitt og innsjøen mot de store ødeleggelsene gullgruveselskapet planlegger.

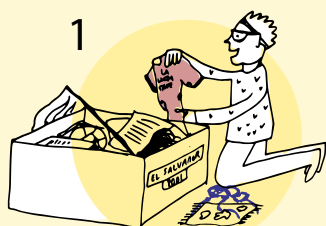
Máxima gir et unikt innblikk i hvordan det å stå opp for rettighetene sine kan tære på, der systemer ikke klarer å beskytte menneskene eller naturen.

Kampen Máxima kjemper, blir mye større enn kampen om et stykke jord. Den handler om retten på vann, om retten til å bli hørt og om tilgang på rettferdighet.

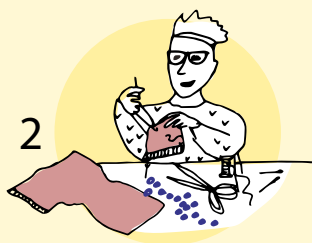
Se filmen, forstå Máximas perspektiv og bli inspirert.

BLI MED I LAGs KOLLEKTIVE KUNSTPROSJEKT!

1
Grav i ditt eget arkiv!

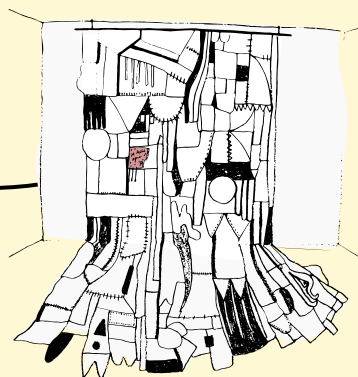

2
Bearbeid materialene
og skriv en tekst

3
En tekst og en "lapp"
til det kollektive verket!

Utstilling:

Lappeteppe

Katalog

Et lappeteppe av solidaritet, er arbeidstittelen på det kollektive kunstprosjektet til LAG, som skal stilles ut på Kunstnernes Hus januar 2021. Verket skal bestå av tre deler:

*Et lappeteppe
En publisasjon
Et lydspor med fortellinger*

Frist for levering av lapper og tilhørende tekst er oktober 2020 – da skal vi å sy det hele sammen. Les mer om prosjektet inne i bladet, s.32.

Når du har laget lapp og tekst, kan lappen sendes til:

Ingrid Fadnes
Ullevålsveien 69A
0454 Oslo

Teksten kan sendes til

astridfadnes@gmail.com

Har du spørsmål? Ta kontakt med
lappeteppekoordinatorer Ingrid og Astrid Fadnes:

ifadnes@gmail.com, tlf: 99 24 31 32
astridfadnes@gmail.com, tlf: 97719234

